

کجا برویم؟

تئاتر شهر

نمایش «جانور» به کارگردانی کیانوش ایازی در تئاتر شهر روی صحنه می‌رود. این نمایش به نویسندگی توحید معصومی، کارگردانی کیانوش ایازی و تهیه‌کنندگی امیرحسین شفیعی از ۲۱ مرداد در کارگاه نمایش مجموعه تئاتر شهر به صحنه خواهد رفت. بازیکران نمایش «جانور» هستند. در خلاصه داستان این اثر نمایشی آمده است: در یک مجتمع مسکونی اتفاقی رخ داده؛ مردی که ادعا می‌کند از اداره آگاهی آمده است به ساکنین آپارتمانی در همان مجتمع مظنون می‌شود. آنها ادعای مأمور آگاهی را رد می‌کنند تا این که...

خانه کتاب

وادبیات ایران

نشست «عاشورا در ادبیات نمایشی» در ششمین نشست از سلسله نشست‌های فرهنگی «تکیه کتاب» امروز در خانه کتاب و ادبیات ایران برگزار می‌شود. این نشست در ششمین نشست از سلسله نشست‌های فرهنگی «تکیه کتاب» با حضور نصرا...قادی و محمد مهدی رسولی از ساعت ۱۰ در خانه کتاب و ادبیات ایران به نشانی خیابان انقلاب اسلامی، خیابان شهید بهرادران مظفرجنوبی، کوچه خواجه نصیر، پلاک ۲، سرای اقل فلم برگزار و به صورت زنده از آپارات به نشانی aparat.com/ khaneketab/ پخش می‌شود. سلسله نشست‌های «تکیه کتاب» با محوریت نهضت حسینی از ابتدای ماه محرم تا اربعین حسینی در خانه کتاب و ادبیات ایران برگزار خواهد شد.

موزه هنرهای دینی امام علی(ع)

نمایشگاه تصویرسازی عاشورا به مناسبت ماه محرم شامل ۲۰ اثر از ۴۰ هنرمند تصویرگر؛ اکبر نیکان پور، عطیه مرکزی، کمال طباطبایی، کیوان عسگری، پژمان رحیمی‌زاده، کیانوش غریب‌پور، نگین احتساییان، راهله برخورداری، علی بودری، ماهنی تذهیبی، هدا حدادی، سحر حق‌گو، مهکامه شعبانی، امیر شعبانی‌پور، نوشین صفاخو، حسام‌الدین طباطبایی، حسن عامه‌کن، علیرضا گلدوزیان، مانلی منوچهری و رضا مکتبی در موزه هنرهای دینی امام علی(ع) برپا شده است. آثار ارائه شده، فارغ از متن و به صورت تصویرسازی مستقل خلق شده‌اند. برخی هنرمندان با الهام گرفتن از تصاویر عامیانه، نگارگری و چاپ سنگی، جامه نوینی بر پیرکه سنت تصویرسازی عاشورایی پیشینیان پوشانده‌اند و برخی نیز با رویکردهای معاصر و جدید، تصاویر خود را خلق کرده‌اند. با این حال، آنچه نقطه اشتراک میان این تصاویر به شمار می‌آید، روایتی خلاقانه و بدیع از نبرد خیر و شر است.

همچنین نمایشگاه نقاشی و طراحی فراتر از اثر، با نگاه و تأملی بر آثار طراحی و نقاشی مرحوم جواد حمیدی نقاش، مدرس و از پیشگامان هنر نوگرای ایران، تا ۲۸ مرداد (شنبه تا چهارشنبه از ساعت ۹ تا ۱۷ و پنجشنبه‌ها از ساعت ۹ تا ۱۳) در موزه هنرهای دینی امام علی(ع) به نشانی خیابان ولیعصر(عج)، بلوار اسفندیار، پلاک ۳۵ میزبان علاقه مندان است.

خبر

یک پیشنهاد برای جشنواره هنرهای تجسمی جوانان

محمدرضا دوست‌محمدی (عضو شورای سیاست‌گذاری جشنواره هنرهای تجسمی جوانان ایران) معتقد است؛ این رویداد موقعیتی است که می‌توان در آن کارهای بزرگی انجام داد و یا عاثر ارتباط جدی شرکت‌کنندگان در آینده خواهد شد. دوست‌محمدی گفت: پس از آن‌که نوجوانان، مدرسه خود را به پایان می‌رسانند و وارد دانشگاه می‌شوند نیز جشنواره هنرهای تجسمی جوانان فرصت خوبی برای کشف استعداد

[۱] به اعتقاد ریچارد لیکاک (مستندساز برجسته آمریکایی) مستندسازی نوعی کشف و شهود، مکاشفه ونگاهی جزئی و دقیق همراه با دیدگاه شخصی مستندساز است. به نظر شما مستندسازی چگونه است و مستند «تکیه دولت» چگونه شکل گرفت؟

تکیه دولت مستندی نیمه بلند است که در ۵۲ دقیقه تاریخ پیدایش، حیات و نابودی بنای تکیه دولت را- که به منظور اجرای مراسم تعزیه و برگزاری آیین‌های سوگواری و روضه خوانی در تهران قدیم به دستور ناصرالدین شاه ساخته شده بود- به تصویر می‌کشد. این بنا بزرگ‌ترین بنایی است که در ایران در دوره ناصرالدین شاه قاجار ساخته شد و به دلیل اهمیتی که در معماری، موسیقی، نمایش و در گرد هم آوردن مردم دارد ازاهمیتی تاریخی در دوران معاصر برخوردار است. شناخت من از تکیه دولت از سال‌ها پیش شروع شد هنگامی که درباره این بنا تحقیق و پژوهش می‌کردم متوجه شدم این بنا چه نقش وسیعی در حیات تاریخی و اجتماعی ایران به خصوص شهر تهران داشته است. سال ۸۳ برای تحقیق راجع به پروژه دیگری به کاخ گلستان می‌رفتم که در آلبوم خانه آنجا به مجموعه‌ای از عکس‌های تکیه دولت برخوردم. آن پروژه به نتیجه نرسید اما عکس‌های تعزیه ایران در تکیه دولت در کتابی به نام «شبهه و آیه: مجموعه عکس‌های تعزیه ایران در دوره قاجار» توسط انتشارات روزنه در سال ۸۶ منتشر شد. موضوع این کتاب در حقیقت تعزیه بود اما عکس‌های زیادی از آن از همین عکس‌های تکیه دولت بود. این تحقیقات ادامه داشت تا سال ۱۳۹۷ کتاب تکیه دولت، از بودن و نبودن توسط انتشارات علمی و فرهنگی به چاپ رسید. پس از آن بود که با توجه به سابقه‌ای که در سینمای مستند داشتم و همراهی مرکزگسترش سینمای تجربی در سال ۱۳۹۸ طرحی مبنی بر ساخت این فیلم مستند ارائه کردم و در سال ۱۴۰۰کار ساخت فیلم آغاز شد. اولین نمایش این مستند در جشنواره فیلم حقیقت در همان سال بود.

[۲] درباره علت انتخاب موضوع تکیه دولت برای نگارش کتاب و نحوه آشنایی خودتان با آن می‌گفتید؟ از شش‌هفت سال پیش کار روی موضوع تکیه دولت را شروع کردم. موضوع تکیه دولت در پژوهشی که من انجام می‌دادم صرفاً به عنوان یک بنا مطرح نشد بلکه درباره نقشی که این بنا در برگزاری تعزیه به عنوان یک فرم نمایشی در ایران داشت نیز مطالب مفیدی ارائه داده شد. از جمله آن‌که تعزیه با موسیقی ایرانی رابطه خیلی نزدیکی دارد. در دوره ناصری بهترین تعزیه‌خوان‌های ایران از سراسر کشور به تهران می‌آمدند تا در تکیه دولت تعزیه بخوانند. به این معنا خواننده‌های تعزیه همگی باید شناخت کاملی روی دستگاه‌های موسیقی داشتند که بتوانند در فرم‌های مختلف موسیقی ایران برای اجرای نمایش‌شان استفاده کنند.

از آن طرف خود بنا به واسطه شکل جدیدی که در ایران داشت در بناهای تاریخی ما در آن زمان جزو شاخص‌ها بود؛ یعنی بنایی که در چند طبقه ساخته شده بود، با فرم محوری دایره‌ا، با سکوی مرکزی که در حقیقت اساسی‌ترین نیاز تعزیه داشتن همین سکوی مرکزی بود. در پژوهش‌هایم که بعدها در کتاب «تکیه‌دولت» به چاپ رسید به فضایی خاص که در شرایط زیست اجتماعی آن ایام حاکم بود، رسیدم؛ از این منظر که مثلاً در تکیه دولت باید جایی ویژه برای پادشاه وجود می‌داشت و جایگاه زنان و مردان برای دیدن نمایش نیز از یکدیگر مجزا بود. عکس‌های بازمانده از تکیه دولت را که کنار هم گذاشتم و متوجه شدم که ما باید به ابعاد کلی‌تری از این

و ایجاد حلقه‌های ارتباطی آنهاست. از این منظر وجود چنین جشنواره‌ای اتفاق مهمی است، اما فکر می‌کنم برداشتی که تا به حال از این رویداد هنری صورت گرفته، آنچنان که باید کافی و کامل نبوده است. او گفت: یکی از فرصت‌های موجود این است که آثار برگزیدگان جشنواره بدون داوری دوباره وارد جشنواره هنرهای تجسمی فجر می‌شود، وزارت ارشاد و وزارت علوم می‌توانند تفاهم‌نامه‌ای بنویسند تا تعدادی از برگزیدگان

بنا توجه کنیم؛ مثلاً این‌که در همان رشته موسیقی باید می‌دیدیم که خوانندگان تکیه دولت چه کسانی بودند، از کجا آمده‌اند، چه نواهایی را برای مردم و همچنین اولیا و چه اشتملی را برای اشرقی‌ها می‌خواندند؟ همه اینها فقط در حوزه موسیقی تکیه دولت قرار می‌گرفت. بر همین اساس بعد‌ها منابعی را پیدا کردیم از کسانی که خودشان در آن زمان در تکیه دولت کار کرده، خوانده یا اجرای نمایش کرده بودند.

[۳] و بالاخره متوجه شدید جایگاه تکیه دولت در ساختار نمایش ایرانی کجاست؟

در تکیه دولت متوجه وسعت مفاهیم نمایشی که در تعزیه ایران بود، شدم؛ چراکه دوره ناصرالدین شاه قاجار دوره اوج تعزیه ایران است. این‌که دسته‌ها و گروه‌های نمایشی که آنجا برنامه اجرا می‌کردند به چه شیوه‌ای این کار را انجام داده‌اند و اساسا در ساختار نمایش ایرانی تکیه دولت چه جایگاهی دارد؟ در ساختار نمایش ایرانی آنچنان که در روند تکاملی تعزیه مشاهده می‌کنید، تعزیه آرام‌آرام به نوعی از نمایش ایرانی با عنوان «شبهه مضحک» رسیده بود. یعنی نمایشی شده بود که عملاً رابطه‌ای با تعزیه به معنای آیین سوگواری نداشت اما در حال شکل دهی یک نمایش ایرانی بود که پیش‌برده خوانی بخش مهمی از آن بود. در کتاب تکیه دولت، بسیاری از اشتباهات تاریخی را تصحیح کردم؛ مثلاً می‌گویند دستور ساخت بنای تکیه دولت را ناصرالدین شاه تحت تأثیر سفرش به فرنگ و بعد از دیدن «رویال آلبرت هال» (یک سالن کنسرت در لندن) داد اما این اشتباه است و ما براساس بررسی‌های تاریخی به این نتیجه رسیدیم که ناصرالدین شاه قبل از سفر به لندن دستور ساخت تکیه دولت را داده بود.

[۴] چند اشتباه تاریخی دیگر را که در کتاب تکیه دولت تصحیح کردید، ذکر می‌کنید؟

مثلاً این‌که راه‌های ورود و خروج در تکیه دولت چگونه بوده است. جعفر شهری، نویسنده می‌گوید: راهی که روبه‌روی سبزه‌میدان هست که الان هم به اسم تکیه دولت معروف است، راه مردان بوده. در حالی‌که عکس‌هایی که ما به دست آوردیم حاکی از آن است که جلوی در تکیه دولت، زنان هم تردد داشتند. یعنی این‌گونه نبوده که این راه فقط مختص به مردان با فقط مختص به زنان باشد. تکیه دولت مکان عمومی بود با تمام تعاریفی که ما از مکان‌های عمومی می‌شناسیم. در عکس‌ها می‌بینیم که در تکیه دولت فروشندگان دوره‌گرد هم هستند. حتی فیل تعزیه هم که با آن عظمتش آنجا حرکت می‌کرده در جلوی جلوخان تکیه دولت دیده می‌شود. ما در مطابقت با عکس‌ها توانستیم دری را که از آن پادشاه و کسانی که اهل خانواده سلطنتی بودند وارد تکیه دولت می‌شدند، پیدا کنیم. آن درالان بسته و روی آن کاشیکاری شده است و کسی این را نمی‌دانست که دقیقاً این در کجا واقع شده.

[۵] کتاب تکیه دولت با چه بازخوردی از سوی مخاطبان روبه‌رو شد و آیا دستاوردهایی بین‌المللی هم داشت؟

تقریباً دی ماه ۹۷ بود که کتاب با تیراژ ۱۰۰۰ جلد منتشر شد و سال ۹۸ نیز مجدداً منتشر شد؛ یعنی در شرایطی دو بار این کتاب منتشر شد که در بازار ایران به سختی کتاب‌ها به تیراژ یک‌هزار می‌رسند و بازخورد را از آنجایی می‌گیرم که ناشر در حال ورود به چاپ ۳۰۰۰ جلد سوم است. یعنی کتاب تکیه دولت که مشتمل بر مجموعه فرهنگ و هنر و آداب و رسوم ایرانیان معاصر است مسیر تازه‌ای را در بیان هنر ایران پیدا کرده و امیدوارم به زبان‌های دیگر هم ترجمه شود.

[۶] ویس از آن دیدید که این کتاب و جهان واقعی و تاریخی که از بنای تکیه دولت در اختیار مخاطب قرار می‌دهد ارزش به تصویر کشیده شدن دارد؟

بله. بعد از سه سالی که از انتشار کتاب می‌گذشت، سال گذشته مستند تکیه دولت را که به نقش این مکان تاریخی در تاریخ تهران و هنر ایران می‌پردازد، آماده کردیم. نکته در خور توجه این است که شما برای تبدیل یک متن پژوهشی به فیلم باید خصوصیات سینمایی مستند، عناصر تشکیل دهنده،

چهره

تئاتر اساسا آدم‌ساز است

پیشکسوت هنرهای نمایشی گفت: تئاتر اساسا آدم‌ساز است و بهترین ابزار برای آموزش تعامل اجتماعی محسوب می‌شود؛ زیبایی‌شناسی، عدالت، طرفداری از حق، شادی، اصولی فکرکردن و حرف‌زدن و با هم بودن همه در تئاتر هست.

حسن دولت‌آبادی با بیان این‌که تئاتر نسل جوان ما تئاتری نیست که در جامعه مؤثر باشد یعنی نیاز جامعه را برآورده نمی‌سازد. این خود ریشه در این موارد دارد: در دانشگاه ما چند نفر از دانشجویان کلاس ۳۰ نفره تئاتر، تئاتری می‌شوند؟ از کلاس ۳۵ نفره ادبیات نمایشی، چند نفر نمایشنامه‌نویس بیرون می‌آید؟ از این مجموعه چه میزان رغبت تحقیق و مطالعه و پژوهش دارند؟ اینها مشکل است. استادان ما که در این مسیر زحمت می‌کشند، حقیقتاً چقدر در این مسیر قدم می‌زنند؟ رضایت دانشجو مهم است یا آینده فرهنگ، هنر و ریشه مملکت؟ همه اینها دست به دست هم می‌دهند تا مشکلات ما را ایجاد کنند. / ایرنا

این جشنواره امتیازی در کنکور هنر داشته باشند. خوب است که یک بانک اطلاعاتی از شرکت‌کنندگان و برگزیدگان جشنواره فراهم شود تا هنرجویان به یکدیگر متصل و به کارآفرین‌های کشور معرفی شوند و بتوانند از آنها سفارش کار بگیرند یا هنرجویان در محیط‌های آموزشی خصوصی بوسیه شوند و آموزش ببینند. این کارها نوعی تشویق عملی برای هنرمندان جوان است. / ایلنا

گفت‌وگوی «جام جم» با علیرضا

آرام آرام دچار انقطا

حضور علیرضا قاسم‌خان در دفتر روزنامه جام جم، به‌ویژه در مقطع فعلی که همزمان شد با نخستین روزهای ماه محرم، فرصتی بسیار مقتض بود. حضوری که فتح بابی شد تا به‌واسطه فعالیت‌های متنوع این چهره فرهنگی در زمینه تولید اثر و پژوهش با موضوعات مرتبط با ماه محرم و گستره فرهنگی، هنری، تاریخی و اجتماعی قیام عاشورا در ایران و تجلی مفاهیم عمیق آن در عرصه‌هایی که ذکرشان رفت، با او به گفت‌وگو بنشینیم. فیلمساز و مولفی که نگاه محوری‌اش به دامنه‌های تاریخی هنر تعزیه، در مقام گونه مذهبی ارزشمندی از نمایش و چگونگی رواج و بقای آن در طول چند دهه گذشته با تمرکز بر عصر قاجار، در کتاب و مستندش ملموس است. مستندی که ابعاد تهران‌شناسی و تهران‌نگاری آن نیز چنان قابل توجه است که اخیراً از چشم متولیان جشنواره فیلم شهر دور نماند تا تندیس و دیپلم افتخار این رویداد را بابت ساخت آن به قاسم‌خان اهدا کنند. این کارگردان و تهیه‌کننده که نزد اهالی سینما پیشتر با عناوینی چون مدیرعامل موزه سینما، مدیر سینماک موزه هنرهای معاصر تهران و ... شناخته می‌شود، از چند منظر برای گفت‌وویی به مناسبت فرا رسیدن ماه محرم گزیده

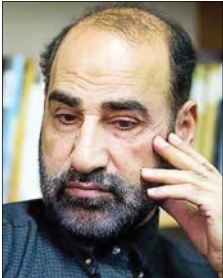

سازان قنبری گروه فرهنگ و هنر

زمان، بیان و ریتم را بشناسید تا این پژوهش در ظرف جدید معنا پیدا کند. مخاطب می‌تواند خواندن کتاب را نصفه رها کند و مثلاً فردا ادامه‌اش دهد اما در فیلم چنین اتفاقی نمی‌افتد. ما در فیلم زمانی محدود داریم که طی آن مخاطب می‌شنید و فیلم را تماشا می‌کند. فیلم مستند هم همان‌طور که می‌دانید فیلمی اطلاعات‌محور است. این‌که این اطلاعات چگونه با ریتمی مناسب به ظرف فیلم منتقل شود از سوآلات اساسی هر فیلمساز است.

هدف از ساخت این مستند این بود که بخشی از تاریخ ایران را و البته بخشی از هنر ایران را برای نسل جد ید تربه شکلی دقیق تر و جزئی‌تر بازگو کنیم

می‌شود و خوشبختانه بسیار هم انبوه است در چند حوزه قرار دارند؛ بخشی از آنها در حوزه داستان است، مثلاً در رمان پرداخت داستان‌گونه از کربلا یا شخصیت‌های کربلا داریم. این کتاب‌ها معمولاً مورد اقبال و علاقه مردم هستند. وی بیان کرد: الان فعالیت‌ها در این زمینه بسیار زیاد است مثلاً مجموعه‌ای که درباره اصحاب اابعاد... (الحسین ع) با تصویرگری‌های بسیار مناسب پرویز امینی منتشر شده، این کتاب‌ها هم مورد توجه هستند اما به گمانم هنوز ضعف‌های جدی در حوزه کودک داریم و متأسفانه کارهایی بایسته و شایسته‌ای که باید در باب عاشورا باشد و نسل امروز کودک و نوجوان ما را بتواند تغذیه کند، اندک است. مجموعه‌هایی را داریم که متولی کودک و نوجوان هستند و شاخص‌ترین آنها آموزش و پرورش است. آنها باید بیشتر به میدان بیایند و در این زمینه برنامه‌ریزی کنند. / ایسا